

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Σχολή Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Νομικής

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Καθηγητής: Α. Γ. Δημητρόπουλος

Εργασία με θέμα:

«Δικαστική Ανεξαρτησία»

Επιμέλεια: Καρυτσιώτη Όλγα
Α.Μ. 1340200400159
Τηλ. 6946825399

Αθήνα 2008

Πίνακας Περιεχομένων

1. Εισαγωγή- το θέμα

2. Βασικά λήμματα- λέξεις κλειδιά

3. Λειτουργική ανεξαρτησία- γενικά

3.1. Ανεξαρτησία έναντι της νομοθετικής εξουσίας (93§4 Σ)

3.1.1. Ο έλεγχος συνταγματικότητας των νόμων

3.1.2. Αναδρομικοί νόμοι και άλλες απαγορεύσεις

3.2. Ανεξαρτησία έναντι της εκτελεστικής εξουσίας (87§2 Σ)

3.2.1. Ο έλεγχος διοικητικών πράξεων

3.2.2. Η δημοσιονομική εξάρτηση της δικαστικής εξουσίας από την εκτελεστική

3.3. Ανεξαρτησία μέσα στους κόλπους της δικαιοσύνης (εξαιρέσεις, γνώμη της μειοψηφίας, θεσμός επιθεώρησης)

4. Προσωπική ανεξαρτησία-γενικά

4.1. Διορισμός και Ισοβιότητα

4.2. Ασυμβίβαστα

4.3. Αποδοχές

4.4. Υπηρεσιακή εξέλιξη

4.5. Πειθαρχική εξουσία

5. Ανεξαρτησία έναντι άτυπων φορέων εξουσίας

5.1. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

5.2. Η κοινή γνώμη και λοιπές κοινωνικές δυνάμεις

6. Βασικά συμπεράσματα

7. Περίληψη

8. Νομολογία

9. Βιβλιογραφία

1. Εισαγωγή- το θέμα

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί η δικαστική ανεξαρτησία και οι μορφές υπό τις οποίες αυτή εκδηλώνεται στην ελληνική έννομη τάξη και πραγματικότητα.

Αφετηρία κάθε ανάλυσης αποτελεί η καθιερούμενη στο άρθρο 26 του Συντάγματος αρχή της διάκρισης των εξουσιών σε νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική.

Εκφράσεις της αρχής αυτής συναντώνται ήδη στο έργο του Αριστοτέλη¹ αλλά και μεταγενέστερα στον Locke και στον Montesquieu, στο έργο του Το Πνεύμα των Νόμων (L' Esprit de Lois, 1748).

Σύμφωνα με την αρχή της διάκρισης των εξουσιών υφίστανται όρια μεταξύ των τριών εξουσιών, των οποίων η υπερπήδηση καθίσταται μη ανεκτή. Τίθεται με τον τρόπο αυτό φραγμός στην αυθαιρεσία που συνεπάγεται η συγκέντρωση όλων των εξουσιών σε ένα πρόσωπο.

Απόρροια της αρχής διάκρισης των εξουσιών αποτελεί η ανάγκη κατοχύρωσης της δικαστικής ανεξαρτησίας, αποτύπωση της οποίας βρίσκουμε ήδη στο επαναστατικό Σύνταγμα της Επιδαύρου του 1822, όπου ορίζεται ότι «Το Δικαστικόν είναι ανεξάρτητον από τας άλλας δύο δυνάμεις, την Εκτελεστικήν και Βουλευτικήν». Παρόμοιες διατάξεις συναντώνται και στα μεταγενέστερα συντάγματα του Άστρους (1823) και της Τροιζήνας (1827).

Η ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης έναντι εσωτερικών και εξωτερικών παρεμβάσεων συνδέεται άρρηκτα με το κράτος δικαίου. Κράτος δικαίου σημαίνει υπεροχή του νόμου, την οποία μόνο μια πραγματικά ανεξάρτητη Δικαιοσύνη μπορεί να εγγυηθεί, μέσω των αμερόληπτων και ακέραιων δικαστικών λειτουργιών της².

Η Δικαιοσύνη- νοούμενη τόσο ως μία εκ των τριών εξουσιών του άρθρου 26 του Συντάγματος όσο και ως το ιδανικό προς το οποίο τείνει κάθε σώφρων νομοθέτης- αποτελεί νευραλγικό σημείο της λειτουργίας του Κράτους, καθώς οι αποφάσεις της επηρεάζουν άμεσα όλο το φάσμα του δημόσιου και ιδιωτικού βίου. Ταγμένη στην προστασία του αδυνάτου και του δικαίου, στην προάσπιση των συνταγματικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων των πολιτών, ανάγεται σε προπύργιο της Δημοκρατίας και χρήζει περιφρούρησης και θεσμικής θωράκισης.

Όπως σημειώνει ο Α. Φλώρος στο έργο του «Ο Δικαστής» : « Η Δικαιοσύνη αντανakλά τον βαθμόν του πολιτισμού μιας Χώρας. Ο καλός

¹ Αριστοτέλους Πολιτικά (Δ, 14, 1298α) «Εν μεν το βουλευόμενον περί των κοινών, δεύτερον δε το περί τας αρχάς, τρίτον δε το δικάζον».

² Κ.Δ.Κεραμής, «Δικαιοσύνη και Κοινωνία στο Νεώτερο Ελληνισμό», «Αρμενόπουλος» 1982.

δικαστής καθιστά καλλίτερον τον άνθρωπον και την Κοινωνίαν. Ο κακός δικαστής δια της πλάνης και της αδικίας, δημιουργεί το πνεύμα της ανταρσίας, επιζήμιον εις την Κοινωνίαν. Η χρεωκοπία του δικαστού είναι η αρχή της κοινωνικής αποσυνθέσεως και διαλύσεως».

2. Βασικά λήμματα-λέξεις κλειδιά³

- **Ανεξαρτησία:** Η απουσία εξαρτήσεως, η απόλυτη ελευθερία στη λήψη αποφάσεων και την εκτέλεση ενεργειών χωρίς τη μεσολάβηση ελέγχου ή κηδεμονίας. ΣΥΝ. το αυτεξούσιο ΑΝΤ. εξάρτηση, υποτέλεια.
- **Independence:** The absence of dependence, the absolute freedom in the decision-making and acting without the mediation of control or guardianship.
- **Δικαστικός:** αυτός που σχετίζεται με τους δικαστές, τη δίκη ή το δικαστήριο.
- **Judiciary:** the one that is related to the judges, the trial or the court.
- **Εκτελεστική εξουσία:** η μια από τις τρεις κύριες εξουσίες του δημοκρατικού πολιτεύματος, η οποία ασκείται από την κυβέρνηση.
- **Executive power:** the one of the three main powers of democratic regime which is practiced by the government.
- **Νομοθετική εξουσία:** η πρώτη και βασική μορφή εξουσίας στο πλαίσιο της συνταγματικώς κατοχυρωμένης τριμερούς διακρίσεως των εξουσιών, που συνίσταται στη θέσπιση κανόνων δικαίου, αποτελώντας έτσι τη σημαντικότερη εκδήλωση της πολιτειακής βούλησης και ασκείται από το κοινοβούλιο.
- **Legislative power:** the first and basic form of power in the frame of constitutionally guaranteed tripartite discrimination of powers, that has to do with the establishment of laws, constituting thus the most important event of constitutional will and it is practiced in the democratic regimes by the parliament.

³ Από το Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Γ. Μπαμπινιώτη.

3. Λειτουργική ανεξαρτησία- γενικά

Ως λειτουργική ανεξαρτησία νοείται η αυτονομία της δικαστικής εξουσίας απέναντι σε παρεμβάσεις ή υποδείξεις προερχόμενες είτε από τις δύο άλλες συντεταγμένες εξουσίες είτε από ανώτερα δικαστήρια. Η δικαστική κρίση υπόκειται μόνο στο Σύνταγμα και στους σύμφωνα με αυτό νόμους, αποκλειόμενης κάθε άλλης επιρροής στο σχηματισμό της δικανικής πεποιθήσεως.

Η διατύπωση του άρθρου 87§1Σ δίνει την εντύπωση ότι μόνο οι τακτικοί δικαστές απολαμβάνουν λειτουργικής ανεξαρτησίας, αλλά ορθότερο είναι να θεωρηθεί ότι αυτό ισχύει και για τους εισαγγελείς, λόγω του καθοριστικού τους ρόλου στην απονομή της -ποινικής- δικαιοσύνης.

3.1. Ανεξαρτησία έναντι της νομοθετικής εξουσίας (93§4Σ)

Στις μέρες μας, λόγω της εγκαθιδρυμένης πλέον κομματικής πειθαρχίας, η έννοια της νομοθετικής λειτουργίας δεν αυτονομείται πλήρως, αλλά αντίθετα παρουσιάζει τάσεις αυξανόμενης εξάρτησης από την εκτελεστική εξουσία.⁴

Κατά την άποψη του Α. Μπακόπουλου «η νομοθετική λειτουργία έχει γίνει ουσιαστικά εκτελεστική της εκτελεστικής»⁵. Τονίζεται έτσι το όλο και πιο συχνό φαινόμενο της πειθαρχίας του νομοθετικού σώματος στις επιλογές της εκάστοτε Κυβέρνησης, με την αναντίρρητη κύρωση των νομοσχεδίων προέρχονται από εκείνη.

3.1.1.Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων

Σύμφωνα με το άρθρο 93§4 του Συντάγματος, οι δικαστές δεν υποχρεούνται να εφαρμόζουν οποιοδήποτε κατασκεύασμα της νομοθετικής εξουσίας, μόνο και μόνο επειδή προέρχεται από αυτήν. Απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η συμφωνία με το Σύνταγμα, κάτι που θα κρίνουν οι ίδιοι οι δικαστές στα πλαίσια της υποχρέωσής τους να ελέγχουν αυτεπαγγέλτως τη συνταγματικότητα των νόμων.

⁴ Νικόλαος Καν. Κλαμαρής, «Η ανεξαρτησία της δικαιοδοτικής λειτουργίας έναντι επεμβάσεων της εκτελεστικής και της νομοθετικής λειτουργίας» «Ελληνική Δικαιοσύνη» 1986.

⁵ Α. Μπακόπουλος, «Η ανεξαρτησία της δικαστικής λειτουργίας» «Το Σύνταγμα» 1986.

Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων είναι παρεμπίπτων, γίνεται δηλαδή με αφορμή συγκεκριμένη διαφορά που εκκρεμεί στα δικαστήρια και όχι ως αυτοτελές αντικείμενο δίκης.

Επίσης, είναι αποκεντρωτικός (ή αλλιώς διάχυτος), με την έννοια ότι όλα ανεξαιρέτως τα ελληνικά δικαστήρια έχουν υποχρέωση –και όχι απλώς δικαίωμα- να τον επιχειρούν.

Αντικείμενο του ελέγχου συνταγματικότητας των νόμων είναι η ουσιαστική συνταγματικότητα, δηλαδή η συμφωνία ή όχι του νόμου με το Σύνταγμα. Δεν ελέγχεται αντιθέτως η εσωτερική τυπική διαδικασία ψήφισης του νόμου, που ανήκει στα λεγόμενα *interna corporis* της Βουλής.

Αποτέλεσμα της διαπίστωσης της αντίθεσης νόμου προς το Σύνταγμα δεν είναι η ακύρωσή του, αλλά η μη εφαρμογή του στη συγκεκριμένη διαφορά από το συγκεκριμένο δικαστήριο που έκρινε την αντισυνταγματικότητα, χωρίς να δεσμεύεται από την κρίση αυτή το μεταγενέστερο δικαστήριο.

Αν όμως η κρίση περί αντισυνταγματικότητας προέρχεται από το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, τότε ο νόμος κηρύσσεται ανίσχυρος έναντι όλων (*vacatio legis*, άρθρο 100§4 εδ.β' Συντάγματος).

3.1.2. Αναδρομικοί νόμοι και άλλες απαγορεύσεις

Αποτέλεσμα της ανεξαρτησίας της δικαστικής εξουσίας απέναντι στη νομοθετική εξουσία αποτελεί και η απαγόρευση διεξαγωγής κοινοβουλευτικού ελέγχου σχετικά με ήδη υπάρχουσα εκκρεμή διαφορά.

Επιπλέον, απαγορεύεται να ρυθμιστεί με (προσωποληπτικό) νόμο εκκρεμής διαφορά ή να δοθεί με νόμο διαφορετική λύση σε διαφορά που κρίθηκε από τα δικαστήρια ή να ακυρωθεί με νόμο δικαστική απόφαση. Είναι φανερό ότι έτσι εμποδίζεται ο σφετερισμός του δικαιοδοτικού έργου από τη νομοθετική εξουσία.

Υπάρχουν επίσης περιπτώσεις όπου η νομοθετική εξουσία επιχειρεί συγκεκριμένα, μέσω αναδρομικών νόμων⁶, να επέμβει σε ήδη ρυθμισμένες σχέσεις και να τις τροποποιήσει ή να τις καταργήσει.

Κάτι τέτοιο απαγορεύεται, σύμφωνα με το άρθρο 77§2 Σ και έτσι οι ψευδοερμηνευτικοί νόμοι ισχύουν μόνο για το μέλλον, από τη δημοσίευσή τους. Εξαίρεση εισάγεται *a contrario* στην περίπτωση που ο νεότερος νόμος είναι γνήσια ερμηνευτικός, διότι από τη φύση του εμφανίζει αναδρομικότητα.

⁶ Παράδειγμα: το άρθρο 16§3 του Ν.1405/83 «Αξιώσεις κατά του δημοσίου... παραγράφονται εφόσον μέχρι την ισχύ του παρόντος άρθρου δεν έχουν εκδοθεί αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις και όλες οι υπάρχουσες εκκρεμείς δίκες καταργούνται», Νικόλαος Καν. Κλαμαρής ο.π.

3.2. Ανεξαρτησία έναντι της εκτελεστικής εξουσίας (87§2Σ)

Κατά το άρθρο 87§2 Σ «Οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους» επομένως εξ αντιδιαστολής δεν υπόκεινται σε κανενός είδους υποδείξεις ή εντολές ή παραινήσεις προερχόμενες από την εκτελεστική εξουσία.

Οι παρεμβάσεις της εκτελεστικής εξουσίας στο δικαιοδοτικό έργο απαγορεύονται όχι μόνο υπό την τυπική τους μορφή (π.χ. με διοικητικές πράξεις) αλλά και υπό την άτυπη. Απαγορεύονται επομένως κάθε είδους δηλώσεις εκ μέρους στελεχών της Κυβέρνησης σχετικά με την εξέλιξη μιας δίκης, καθώς και επαινετικά ή επικριτικά σχόλια για το ήθος και την απόφαση των δικαστικών λειτουργών, διότι συμβάλλουν στον επηρεασμό της δικαστικής κρίσης.

Ο κίνδυνος υπονόμησης της δικαστικής ανεξαρτησίας λόγω επέμβασης της εκτελεστικής εξουσίας είναι διαρκής και έντονος, δεδομένου ότι πλήθος ρυθμίσεων σχετικών με τη δικαστική λειτουργία εξαρτάται από την τελευταία.

Για παράδειγμα, συχνή είναι η απροθυμία της εκτελεστικής εξουσίας να συμπράξει στην εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων, φράζοντας έτσι την ουσιαστική πραγμάτωση της απονεμημένης δικαιοσύνης.

Εξάλλου ανέκαθεν οι κυβερνήσεις επιθυμούσαν να έχουν ως υποχείριό τους τη δικαιοσύνη, προκειμένου να υλοποιούν τα σχέδιά τους ανεμπόδιστα.

3.2.1. Ο έλεγχος των διοικητικών πράξεων⁷

Ουσιαστική απόρροια της αυτονομίας της δικαιοσύνης απέναντι στην εκτελεστική εξουσία αποτελεί το δικαίωμα των δικαστηρίων να ελέγχουν τις διοικητικές πράξεις ως προς τη συμφωνία τους με το Σύνταγμα και τους νόμους. Τα δικαστήρια ελέγχουν δηλαδή το κατά πόσον η διοίκηση συμμορφώθηκε προς τον υπερκείμενο κανόνα δικαίου εκδίδοντας τη συγκεκριμένη διοικητική πράξη και δε δεσμεύονται από αυτήν αν είναι αντισυνταγματική ή παράνομη.

Στην περίπτωση παράνομης διοικητικής πράξης, εφόσον πρόκειται για πολιτικό δικαστήριο, αυτό δεν έχει την εξουσία ακύρωσής της (διότι μόνο το Συμβούλιο της Επικρατείας μπορεί να την ακυρώσει) αλλά μπορεί να την αγνοήσει, μη λαμβάνοντάς την υπόψη.

⁷ Κ.Δ.Κεραμεύς, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 1986 σελ.102 επ.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ο έλεγχος αυτός των διοικητικών πράξεων από τα πολιτικά δικαστήρια είναι μόνο παρεμπίπτων.

3.2.2. Η δημοσιονομική εξάρτηση της δικαστικής εξουσίας από την εκτελεστική⁸

Αναφέρθηκε ήδη ότι οι κίνδυνοι που δημιουργούνται για τη δικαιοσύνη από την εκτελεστική εξουσία είναι ποικίλοι, ιδιαίτερα λόγω του ότι η τελευταία είναι αρμόδια για τη ρύθμιση πολλών λειτουργικών παραμέτρων από τις οποίες εξαρτάται άμεσα η δικαστική εξουσία.

Μια από αυτές τις παραμέτρους είναι και η σχετική με τις δαπάνες της δικαστικής λειτουργίας. Στον τομέα αυτό, η εξάρτησή της από την εκτελεστική εξουσία είναι πρωτοφανής, σε αντίθεση με τη Βουλή, η οποία χαίρει αυτοτέλειας στο ίδιο ζήτημα.

Συγκεκριμένα, ο Υπουργός Δικαιοσύνης έχει την πρωτοβουλία καθορισμού του ύψους των δαπανών για τη λειτουργία των οργάνων της δικαστικής εξουσίας. Οι δαπάνες διακρίνονται σε νομοθετημένες (όπως οι αποδοχές των δικαστικών λειτουργών και οι μισθοί των δικαστηρίων) και σε μη νομοθετημένες (όπως οι σχετικές με την κατασκευή και συντήρηση των δικαστικών κτιρίων).

Η διάκριση αυτή έχει το πρακτικό αντίκρισμα ότι η Βουλή είναι υποχρεωμένη να ψηφίσει τις νομοθετημένες δαπάνες, ενώ μπορεί να αρνηθεί την ψήφιση των μη νομοθετημένων δαπανών μετά από έλεγχο σκοπιμότητας.

Πρακτικά κάτι τέτοιο σπάνια συμβαίνει, λόγω της κομματικής πειθαρχίας, παρόλα αυτά όμως δεν παύει να υφίσταται μια ρωγμή στην αυτονομία και συνεπώς στην ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας.

⁸ Δημήτριος Α. Κωστόπουλος, «Η δημοσιονομική εξάρτηση της δικαστικής από την εκτελεστική εξουσία», «Διοικητική Δίκη» 1992 σελ. 17 επ.

3.3. Ανεξαρτησία μέσα στους κόλπους της δικαιοσύνης

Η δικαστική ανεξαρτησία δεν κατοχυρώνεται μόνο έναντι των δύο άλλων συντεταγμένων εξουσιών, της νομοθετικής και της εκτελεστικής. Ανεξαρτησία υφίσταται και μέσα στην ίδια τη δικαιοσύνη, μεταξύ των δικαστηρίων.

Η διάρθρωση των δικαστηρίων σε βαθμούς δε συνεπάγεται την ιεραρχική εξάρτηση των κατώτερων από τα ανώτερα, έτσι τα ανώτερα δικαστήρια δεν μπορούν να επιβάλλουν τις αποφάσεις τους στα κατώτερα.

Εξάλλου η νομολογία στην ελληνική έννομη τάξη δεν αποτελεί πηγή δικαίου, επομένως κάθε δικαστήριο μπορεί ελεύθερα να απομακρυνθεί ακόμα και από πάγια νομολογία.

Οι εξαιρέσεις

Παρά τον κανόνα αυτό, δέσμευση δημιουργείται για τα δικαστήρια κατ'εξαιρέση:

- στην περίπτωση του δεδικοσμένου (321-333 ΚΠολΔ).
- στην περίπτωση αποφάσεων της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου και τμημάτων του ως προς τα επιλυθέντα νομικά ζητήματα.
- στην περίπτωση αποφάσεων του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου που αναφέρονται στο άρθρο 100§1 εδ. δ'-στ' του Συντάγματος.
- Στην περίπτωση παραπομπής υποθέσεως λόγω αναρμοδιότητας.

Η γνώμη της μειοψηφίας

Την εσωτερική ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, τη λεγόμενη ενδοδικαστική ανεξαρτησία, ενισχύει η επιταγή του άρθρου 93§3 εδ.γ' Σ για την υποχρεωτική δημοσίευση της γνώμης της μειοψηφίας.

Θέμα έχει τεθεί σχετικά με το αν η αναφορά του ονόματος των μειοψηφούντων δικαστικών λειτουργών συμβάλλει στην κατοχύρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας ή αντίθετα την κατακρημνίζει.

Κατά μία άποψη, η επώνυμη έκφραση της γνώμης εκθέτει άμεσα το δικαστικό λειτουργό σε κριτική και αποδοκιμασία, κάτι που ενδέχεται να καταστήσει το δικαστικό λειτουργό απρόθυμο να διαφοροποιηθεί και να ορθώσει το ανάστημά του, υπακούοντας όχι στο φρόνημά του αλλά στο φόβο του πιθανού χλευασμού του. Επίσης, η αναφορά των ονομάτων των μειοψηφούντων θα μπορούσε να προκαλέσει την ευθυνοφοβία των τελευταίων, οδηγώντας έτσι στη συμπαράταξή τους με την πλειοψηφία.

Κατά την αντίθετη άποψη, η ανωνυμία δεν οδηγεί σε περισσότερη ελευθερία έκφρασης, ενώ η μνεία του ονόματος του δικαστικού

λειτουργού που μειοψήφησε τον ανυψώνει, τονίζοντας τη μοναδικότητά του και διαχωρίζοντας την ευθύνη του από τους υπόλοιπους.

Τελικά, το ζήτημα διευθετήθηκε με το άρθρο 40 του Ν.2172/1993 όπου ορίζεται ότι αναφέρονται και τα ονόματα των μειοψηφούντων δικαστών.⁹

Η ανεξαρτησία μέσα στους κόλπους της δικαιοσύνης και ιδιαίτερα της ποινικής ενισχύεται και με τη σειρά με την οποία ψηφίζουν οι δικαστές των πολυμελών δικαστηρίων. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 371§2 εδ.β' του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ψηφίζουν πρώτα οι νεότεροι δικαστές και μετά οι παλαιότεροι, προκειμένου να αποφευχθεί ο επηρεασμός των πρώτων από το κύρος και την εμπειρία των τελευταίων.

Τέλος, περιορισμός της ενδοδικαστικής ανεξαρτησίας μπορεί να προκύψει από το θεσμό της επιθεώρησης (άρθρο 87§3 Σ και άρθρα 80 επ. Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ.).

Ο θεσμός της επιθεώρησης

Η επιθεώρηση (άρθρο 80 Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ.) στρέφεται κατά ήδη απονεμημένης δικαιοσύνης και όχι κατά εκκρεμούς δίκης, ο κίνδυνος που προκύπτει συνεπώς δεν είναι άμεσος, αλλά δε σημαίνει ότι είναι και ανύπαρκτος. Δε θα ήταν δύσκολο άλλωστε να επηρεαστεί ένας δικαστικός λειτουργός από μια επιθεώρηση που έγινε στο παρελθόν, προσαρμόζοντας τη συμπεριφορά του αναλόγως στο μέλλον.

Στην πράξη ο θεσμός της επιθεώρησης δεν αποφέρει καρπούς, καθώς έχει υποβαθμιστεί σε τυπική διαδικαστική πράξη που καταλήγει να θεωρεί συλλήβδην όλους τους δικαστικούς ικανούς για το αξίωμα.

Σύμφωνα δε με την άποψη του Ι. Μανωλεδάκη¹⁰, ο θεσμός της επιθεώρησης δεν έχει τίποτα να προσφέρει στη δικαστική ανεξαρτησία, την οποία αντιθέτως υπονομεύει. Κατά τον ίδιο «το δικαστικό σώμα δεν είναι στρατός ούτε αστυνομία» συνεπώς η απαρέγκλιτη πειθαρχία δεν έχει ευεργετικά αποτελέσματα αλλά αντίθετα διαμορφώνει εξαρτημένους δικαστικούς λειτουργούς.

Το ζητούμενο προκειμένου να πραγματωθεί ουσιαστικά η δικαστική ανεξαρτησία είναι να απαλλαγεί ο δικαστικός λειτουργός από τη νοοτροπία του δημοσίου υπαλλήλου.

Η σχέση όμως που αναπτύσσεται μεταξύ επιθεωρητή και επιθεωρούμενου κάθε άλλο παρά αποτρέπει την εγκαθίδρυση μιας τέτοιου είδους νοοτροπίας. Τέτοιου είδους σχέσεις δεν αφήνουν το δικαστή απερίσπαστο στο έργο του, αντίθετα του δημιουργούν διαρκώς

⁹ Α. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2007 σελ.223

¹⁰ Ι. Μανωλεδάκης, «Σκέψεις για την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης», Προβλήματα ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης τεύχος 1/1988 Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος

την ανησυχία ότι η σταδιοδρομία του εξαρτάται από το κατά πόσο θα συμμορφωθεί στα πλαίσια της επιθεώρησης.

4. Προσωπική ανεξαρτησία –γενικά

Στο άρθρο 87§1 του Συντάγματος κατοχυρώνεται η προσωπική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών, χάρη στην οποία η άσκηση του λειτουργήματός τους, η σταδιοδρομία και η υπηρεσιακή τους εξέλιξη παραμένει ανεπηρέαστη από παρεμβολές κάθε είδους φορέων εξουσίας.

Η διάταξη του άρθρου αυτού επιχειρεί να θωρακίσει το δικαστικό λειτουργό, να τον προστατεύσει από έξωθεν επιρροές, ώστε να μπορέσει να φέρει εις πέρας το έργο του, να πραγματώσει δηλαδή τις επιταγές του δικαίου με καθαρότητα πνεύματος, αμεροληψία και ευθυκρισία.

Αξίζει να παρατεθεί εδώ ο ορισμός της ανεξαρτησίας κατά τον Χ. Φραγκίστα:¹¹ «Ανεξαρτησία της δικαιοσύνης υπάρχει εις μίαν Χώραν, όταν οι δικασταί κατά την άσκησιν των καθηκόντων διατηρούσιν απόλυτον αυτοτέλειαν κρίσεως και πλήρη ελευθερίαν ενεργείας, υπείκοντες μόνον εις τους νόμους και την φωνήν της συνειδήσεώς των και ουδεμίαν ουδαμόθεν υποχρεούμενοι να δεχθώσιν οδηγίαν» προσθέτει δε ότι «την ανεξαρτησίαν, την οποίαν εγγυάται εις αυτόν η Πολιτεία, πρέπει να συμπληρώσει ο δικαστής δια της εσωτερικής ανεξαρτησίας του φρονήματος αυτού».

Συνεπώς, όσο επαρκώς και αν κατοχυρώνεται σε ένα νομικό σύστημα η προσωπική ανεξαρτησία, η ουσιαστική υλοποίησή της απαιτεί την διαρκή και κοπιώδη συμβολή του ίδιου του δικαστή. Εκείνος θα πρέπει να πειθαρχήσει τον εαυτό του, διασφαλίζοντας ότι η απόφασή του δεν θα είναι προϊόν υποκειμενισμού.

Βέβαια, πρέπει να σημειωθεί ότι δεν είναι δυνατόν να αποκλεισθεί παντελώς η επίδραση της προσωπικότητας, των βιωμάτων και της ιδεολογίας του δικαστή, μια επίδραση που είναι ως ένα σημείο υποσυνείδητη και για το λόγο αυτό μη ανιχνεύσιμη.

Προσωπική ανεξαρτησία δεν σημαίνει ότι ο δικαστής έχει το ελεύθερο να προβαίνει σε αυθαίρετες και ανεξέλεγκτες κρίσεις. Η δικαστική απόφαση πρέπει να έχει επιστημονικό έρεισμα, διότι ο νομικός λόγος είναι λόγος αιτιοκρατικός. Σε κάθε περίπτωση, η δικανική κρίση μορφώνεται βάσει αρχών του δικαίου στις οποίες και υπακούει, αλλά μόνο σε αυτές και όχι σε υποδείξεις άλλων.

Στη Χώρα μας η προσωπική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών υποσκάπτεται ποικιλοτρόπως (παραδειγματικού χαρακτήρα πειθαρχικές

¹¹ Χ. Φραγκίστα, Δικαστική ανεξαρτησία, Θεσσαλονίκη 1940

διώξεις, δυσμενείς μεταθέσεις, καθυστερήσεις προαγωγών, πιέσεις για ιδιαίτερου πολιτικού ενδιαφέροντος υποθέσεις κ.α.)¹².

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το αποτέλεσμα παλαιότερης έρευνας¹³ σύμφωνα με την οποία το 47,7% των ερωτηθέντων θεωρεί πως οι δικαστές δεν είναι αδιάφθοροι και ένα 59,8% αμφιβάλλει και για την ανεξαρτησία τους.

Με τις μνήμες από την αποκάλυψη του παραδικαστικού κυκλώματος ακόμα νωπές και μέσα στο γενικότερο κλίμα αμφισβήτησης του δημόσιου βίου, διαγράφεται έντονα η ανάγκη προστασίας της δικαστικής ανεξαρτησίας από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς.

Σε αυτούς ανήκουν και οι δικηγόροι, οι οποίοι ευθύνονται εν μέρει για την απαξίωση της αμεροληψίας της δικαιοσύνης λόγω του κλίματος που μεταφέρουν στους πολίτες μέσω υπαινιγμών ή και άμεσων προσπαθειών επηρεασμού των δικαστικών αρχών.

4.1. Διορισμός και Ισοβιότητα

Διορισμός.

Το άρθρο 88§1 Σ και το άρθρο 34 Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ. ορίζει ότι οι δικαστικοί λειτουργοί διορίζονται με προεδρικό διάταγμα σύμφωνα με νόμο που ορίζει τα προσόντα και τη διαδικασία επιλογής τους.

Άλλοι πιθανοί τρόποι ανάδειξης των δικαστικών λειτουργών κρίθηκαν μη συμβατοί με τη δικαστική ανεξαρτησία. Για παράδειγμα η εκλογή τους από το λαό θα οδηγούσε στην ανάπτυξη πελατειακών σχέσεων με την ανάμιξη κομματικών παραγόντων, ενώ ο πιθανός διορισμός τους από διοικητικά όργανα θα καλλιεργούσε ιδανικές συνθήκες υποταγής της δικαστικής στην εκτελεστική εξουσία.

Ως καταλληλότερος τρόπος ανάδειξης προκρίθηκε λοιπόν ο διορισμός των δικαστικών λειτουργών με πράξη του Αρχηγού του Κράτους (προεδρικό διάταγμα) βάσει νόμου που θέτει τις προϋποθέσεις.

Κατ'αυτόν τον τρόπο προάγεται η δικαστική ανεξαρτησία, καθώς ο νέος δικαστής γνωρίζει ότι διορίσθηκε βάσει μιας αντικειμενικής διαδικασίας και όχι χάρη στην εύνοια κάποιων, στους οποίους θα πρέπει να είναι ευγνώμων.

Η πράξη διορισμού δικαστικού λειτουργού είναι δεκτική προσβολής με αίτηση ακυρώσεως στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

¹² Σ. Δέδε, Προβλήματα Ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης τεύχος 1/1988 Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος σελ.33

¹³ Εφημ. «Το Βήμα» 15.8.79, έρευνα του (αποβιώσαντος) καθηγητή της Παντείου Δακαλάκη με θέμα «Πώς ασκούν το λειτούργημά τους οι δικαστές και οι εισαγγελείς».

Ισοβιότητα¹⁴.

Στα άρθρα 88§1 Σ και 53 Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Α. κατοχυρώνεται και η ισοβιότητα των δικαστικών λειτουργών.

Ισοβιότητα σημαίνει ότι ο δικαστικός λειτουργός διατηρεί τη θέση του και παραμένει σε αυτήν μέχρι να συμπληρώσει το όριο ηλικίας, δηλαδή το εξηκοστό πέμπτο έτος για τους δικαστικούς λειτουργούς έως και το βαθμό του εφέτη ή αντεισαγγελέα εφετών και το εξηκοστό έβδομο για τους ανώτερους δικαστικούς λειτουργούς (προέδρους εφετών, εισαγγελείς εφετών, αρεοπαγίτες, αντιπροέδρους, αντεισαγγελείς και εισαγγελέα του Αρείου Πάγου) κατά το άρθρο 88§5 Σ.

Ακόμη και αν η θέση του μεταγενέστερα καταργηθεί, ο δικαστικός λειτουργός δεν απομακρύνεται αλλά διατηρείται στην υπηρεσία. Αντίθετα, η μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων ισχύει για όσο διάστημα υφίσταται η οικεία θέση (103§4 εδ.α' Σ).

Εκτός από την περίπτωση παραίτησης του δικαστικού λειτουργού (59 Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Α.), εξαίρεση στην ισοβιότητα αποτελεί και η παύση του (84§4 Σ και 60 Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Α.).

Παύση του δικαστικού λειτουργού επιβάλλεται μόνο κατόπιν δικαστικής απόφασης, εχέγγυο αντικειμενικής κρίσης που προφυλάσσει τον ανεξάρτητο δικαστή από αυθαίρετες ενέργειες.

Οι λόγοι της παύσης απαριθμούνται στο νόμο: ποινική καταδίκη, βαρύ πειθαρχικό παράπτωμα, ασθένεια, αναπηρία, υπηρεσιακή ανεπάρκεια, στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων λόγω αμετάκλητης καταδίκης, αμετάκλητη καταδίκη σε ποινή στερητική της ελευθερίας ανώτερη των τριών μηνών για αδίκημα που τελέσθηκε εκ δόλου, αμετάκλητη καταδίκη σε οποιαδήποτε ποινή για αδίκημα από τα αναφερόμενα στο άρθρο 37§1 περιπτ. ε' Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Α.

4.2. Ασυμβίβαστα

Προκειμένου να θωρακίσει περισσότερο τη δικαστική ανεξαρτησία και να εγγυηθεί το ανεπηρέαστο της δικαστικής κρίσης, ο συντακτικός νομοθέτης εισάγει στο άρθρο 89 του Συντάγματος ορισμένα ασυμβίβαστα.

Συγκεκριμένα, απαγορεύεται στους δικαστικούς λειτουργούς η παροχή κάθε άλλης μισθωτής υπηρεσίας, η άσκηση οποιουδήποτε επαγγέλματος, η συμμετοχή στην Κυβέρνηση και η ανάληψη διοικητικών καθηκόντων.

¹⁴ Κώστας Γ. Μαυριάς, Συνταγματικό Δίκαιο, Τρίτη έκδοση 2004, σελ. 717, στη Γαλλία, ενώ υπό το καθεστώς του Ancien Regime το δικαστικό αξίωμα είχε ιδιοκτησιακό χαρακτήρα, με νόμο του 1790 θεσπίστηκε η inamovibilite, που ισοδυναμεί με την ελληνική ισοβιότητα.

Αποτρέπεται έτσι η δημιουργία οικονομικών, επαγγελματικών και κομματικών εξαρτήσεων.

Κατ'εξαίρεση επιτρέπεται, εφόσον το προβλέπει ο νόμος, η εκλογή δικαστικών λειτουργών ως μελών της Ακαδημίας Αθηνών και ως διδακτικού προσωπικού Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Επιτρέπεται επίσης να μετέχουν σε συμβούλια ή επιτροπές με πειθαρχικές, ελεγκτικές ή δικαιοδοτικές αρμοδιότητες και σε νομοπαρασκευαστικές επιτροπές. Στις περιπτώσεις αυτές, κατά το άρθρο 41 Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Α. ο δικαστικός λειτουργός που θα μετάσχει επιλέγεται από το πρόσωπο ή το συμβούλιο που διευθύνει το δικαστήριο ύστερα από ερώτημα του Υπουργού Δικαιοσύνης, κάτι που συμβάλλει στη συρρίκνωση της ανεξαρτησίας του κλάδου.

Επιπλέον, η ανάγκη προστασίας της αμεροληψίας της δικαιοσύνης εκφράζεται με το άρθρο 23§2 εδ.β' Σ στο οποίο απαγορεύεται η απεργία των δικαστικών λειτουργών, αλλά και με το άρθρο 29§3 του Συντάγματος όπου κατοχυρώνεται η κομματική ουδετερότητα των δικαστικών λειτουργών.

4.3. Αποδοχές

Η ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείριση των δικαστικών λειτουργών βάσει του άρθρου 88§2 του Συντάγματος συμβάλλει στην περιφρούρηση της δικαστικής ανεξαρτησίας.

Η ανταμοιβή του δικαστικού έργου αναλόγως προς τη σπουδαιότητα της συνεισφοράς του στην κοινωνία συντελεί στο αδιάβλητο της κρίσης των λειτουργών της δικαιοσύνης.

Η παροχή υψηλών αποδοχών που εξασφαλίζουν στο δικαστικό λειτουργό ένα άνετο επίπεδο διαβίωσης αποτρέπουν φαινόμενα οικονομικής εξάρτησής του από παράγοντες της δίκης.

Είναι φανερό ότι ο οικονομικά αυτάρκης δικαστής δε δελεάζεται από δωροδοκίες ούτε καθίσταται επιρρεπής σε οποιουδήποτε είδους οικονομικούς εκβιασμούς.

Οι αποδοχές των δικαστικών λειτουργών καθορίζονται με ειδικό νόμο και είναι ανώτερες από των υπολοίπων δημοσίων υπαλλήλων. Επιπλέον, κάθε φορά που χορηγούνται αποδοχές σε υπαλλήλους του χώρου του Δημοσίου, πρέπει παράλληλα να χορηγούνται ανάλογες αποδοχές και στους δικαστικούς λειτουργούς, βάσει της αρχής της ισότητας.

Κατά το άρθρο 88§2 εδ.γ' Σ, κάθε διαφορά σχετικά με αποδοχές ή συντάξεις δικαστικών λειτουργών που ενδέχεται να επηρεάσουν τη μισθολογική κατάσταση ευρύτερου κύκλου προσώπων δεν υπάγεται στα κοινά δικαστήρια, αλλά στο Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 99 Σ. Από

την επιλογή αυτή του συντακτικού νομοθέτη διακρίνεται η πρόθεση διασφάλισης των αποδοχών των δικαστικών λειτουργών.

4.4 Υπηρεσιακή εξέλιξη

Τα σχετικά με τις προαγωγές, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, αποσπάσεις και μετατάξεις¹⁵ των δικαστικών λειτουργών ρυθμίζονται από το άρθρο 90 του Συντάγματος.

Το σύνολο της διαδικασίας διεξάγεται από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, παρουσιάζοντας έτσι αυξημένο βαθμό αυτοδιοίκησης σε σύγκριση με άλλα κράτη.

Το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο συγκροτείται από τον πρόεδρο του οικείου ανωτάτου δικαστηρίου και από μέλη του ίδιου δικαστηρίου που κληρώνονται μεταξύ εκείνων που έχουν υπηρετήσει τουλάχιστον δύο έτη στο δικαστήριο αυτό. Μετέχουν επίσης χωρίς ψήφο δύο δικαστικοί λειτουργοί (τουλάχιστον εφέτες ή αντίστοιχου βαθμού) του κλάδου στον οποίο αφορούν οι υπηρεσιακές μεταβολές (άρθρο 90§1 Σ).

Όταν πρόκειται περί προαγωγών στις θέσεις συμβούλων της Επικρατείας, αρεοπαγιτών, αντιεισαγγελέων του Αρείου Πάγου, συμβούλων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, Προέδρων Εφετών και Εισαγγελέων Εφετών, καθώς και για την επιλογή μελών των Γενικών Επιτροπειών των διοικητικών δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο συγκροτείται με αυξημένη σύνθεση.

Το σύστημα αυτοδιοίκησης στον τομέα των υπηρεσιακών μεταβολών με επικεφαλής το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο διασπάται στις παραγράφους 3, 5 και 6 του άρθρου 90 του Συντάγματος, όπου προβλέπεται η ευθεία παρεμβολή του Υπουργού Δικαιοσύνης και του Υπουργικού Συμβουλίου στα θέματα αυτά.

Συγκεκριμένα, ο Υπουργός Δικαιοσύνης έχει το δικαίωμα να διαφωνήσει με την απόφαση του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου και να παραπέμψει το ζήτημα στην οικεία ολομέλεια, αφού εκθέσει τους λόγους διαφωνίας μέσα σε δεκαπέντε ημέρες από την ημέρα περιέλευσης της απόφασης στο Υπουργείο Δικαιοσύνης (άρθρο 68§7 Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ.).

Οι αποφάσεις όμως του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου και της ολομέλειας με τις οποίες δεν έχει διαφωνήσει ο Υπουργός Δικαιοσύνης είναι δεσμευτικές γι' αυτόν (90§4 Σ).

Στην παράγραφο 5 του άρθρου 90 του Συντάγματος ορίζεται ότι οι προαγωγές στις θέσεις του προέδρου και αντιπροέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου

¹⁵ Η μετάταξη δικαστικών λειτουργών απαγορεύεται, με κάποιες εξαιρέσεις, βλ. άρθρο 88§6 Σ.

πραγματοποιούνται με προεδρικό διάταγμα κατόπιν προτάσεως του Υπουργικού Συμβουλίου, με επιλογή μεταξύ των μελών του οικείου δικαστηρίου κατά το νόμο. Το ίδιο ισχύει και για την προαγωγή στη θέση του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, του γενικού επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου και του γενικού επιτρόπου των διοικητικών δικαστηρίων.

Το άρθρο 49 Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ. αναφέρει ότι οι ανωτέρω προαγωγές γίνονται με απόφαση μεν του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου, η οποία όμως προκαλείται με ερώτημα του Υπουργού Δικαιοσύνης.

Από τις παραπάνω επιλογές του συντακτικού νομοθέτη καθίσταται σαφές ότι η ηγεσία των ανώτατων δικαστηρίων επιλέγεται και διαμορφώνεται βάσει αποφάσεως της εκάστοτε Κυβέρνησης, η οποία δεν δύναται να προσβληθεί ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, καθώς πρόκειται για κυβερνητική πράξη.

Με τη διάταξη του άρθρου 90§5Σ προσβάλλεται αμέσως όχι μόνο η δικαστική ανεξαρτησία, αλλά και το όλο κύρος της δικαστικής εξουσίας, καθώς διανοίγεται ένα ευρύτατο πεδίο ανεξέλεγκτης επιρροής της εκτελεστικής εξουσίας.

Πρώτον, διαγράφεται καθαρότατα ο κίνδυνος προαγωγής στις περίοπτες αυτές θέσεις προσώπων φίλα προσκείμενων στην εκάστοτε Κυβέρνηση, διαψεύδοντας τις προσδοκίες του κοινωνικού συνόλου και των επίδοξων δικαστών περί αξιοκρατίας.

Αλλά ακόμη και αν υποτεθεί ότι η επιλογή θα γίνει με κριτήρια καθ'όλα αντικειμενικά, δεν μπορεί να αποκλεισθούν οι φήμες και οι υπόνοιες που υποσκάπτουν τα θεμέλια της δικαιοσύνης, ιδιαίτερα αφού η εισήγηση του Υπουργού Δικαιοσύνης δεν απαιτείται καν να είναι αιτιολογημένη.

Δεύτερον, δεδομένου ότι οι προαγωγές δε γίνονται βάσει αρχαιότητας, οι νεότεροι δικαστικοί λειτουργοί με φιλοδοξίες για τη μελλοντική τους εξέλιξη ενδέχεται να ρέπουν προς την τήρηση ευνοϊκής στάσης απέναντι στην Κυβέρνηση, εκφράζοντας έτσι προκαταβολικά την υποταγή τους.

Αντίστοιχα, οι παλαιότεροι δικαστικοί λειτουργοί που επίσης φιλοδοξούν να προαχθούν, δεν αποκλείεται να ασκούν πιέσεις στους κατώτερους τους σχετικά με την έκδοση συγκεκριμένης απόφασης σε κάποια κρίσιμη για την εκτελεστική εξουσία απόφαση, προκειμένου να εξασφαλίσουν την εύνοιά της.

Τρίτον, δεδομένου ότι ο Υπουργός Δικαιοσύνης δε δεσμεύεται από κάποια προθεσμία πέραν της οριζόμενης δίμηνης (49§2 εδ'β. Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ.), έχουν παρατηρηθεί στο παρελθόν καθυστερήσεις μεταθέσεων δικαστικών λειτουργών σε ανεπιθύμητες περιοχές αλλά και καθυστερήσεις οφειλόμενες στην αναμονή αλλαγής της σύνθεσης του

Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου ώστε να καταστεί αυτή φιλικότερη προς την Κυβέρνηση.¹⁶

Κατά τον τρόπο αυτό, όμως, νοθεύεται το έργο του δικαστή, διότι αυτός τίθεται εν μέσω διαφορών τις οποίες καλείται να λύσει, πηγαίνοντας πολλές φορές αντίθετα στο ρεύμα. Κάτι τέτοιο είναι αδύνατον να γίνει, εάν αισθάνεται υποχρεωμένος στην εξουσία που τον αναβάθμισε υπηρεσιακά, καθώς δεν μπορεί πλέον να ακολουθήσει ελεύθερα τις εσωτερικές επιταγές του φρονήματός του.

Λύση στο πρόβλημα των κυβερνητικών παρεμβάσεων δεν μπορεί να δοθεί απλά με τον ορισμό του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου ως μόνου αρμοδίου για τις προαγωγές οργάνου.

Ο λόγος έγκειται στο ότι το άρθρο 90§1 Σ ορίζει ως γενικό τύπο όλων των υπηρεσιακών μεταβολών το προεδρικό διάταγμα και συνεπώς πάλι υφίσταται περιθώριο στην εκτελεστική εξουσία να παρέμβει, μέσω του Υπουργού Δικαιοσύνης που προτείνει την έκδοση του σχετικού προεδρικού διατάγματος.

Μόνη λύση θα ήταν η αναθεώρηση των συγκεκριμένων διατάξεων του άρθρου 90 του Συντάγματος.

Ένα ειδικότερο θέμα στο οποίο επίσης εντοπίζεται η παρέμβαση της εκτελεστικής εξουσίας είναι το θέμα των εκπαιδευτικών αδειών των δικαστικών λειτουργών. Στο άρθρο 46§2, §3 και §6 ορίζεται εν ολίγοις ότι η βελτίωση της επιστημονική κατάρτισης των δικαστικών λειτουργών εξαρτάται από τον Υπουργό Δικαιοσύνης.

4.5. Πειθαρχική εξουσία

Στο άρθρο 91 του Συντάγματος καθώς και στα άρθρα 90 Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ. και επόμενα ρυθμίζονται τα σχετικά με την πειθαρχική ευθύνη και τον πειθαρχικό έλεγχο των δικαστικών λειτουργών.

Ο έλεγχος αυτός των δικαστικών λειτουργών δεν είναι εκ προοιμίου αντίθετος με την έννοια της δικαστικής ανεξαρτησίας διότι, όπως έχει ήδη τονισθεί, ανεξαρτησία δε σημαίνει αυθαιρεσία. Ο δικαστής δεν επιτρέπεται να διεξάγει τη δίκη βάσει προσωπικών δοξασιών και αξιολογήσεων, αλλά βάσει των θεσπισμένων δικονομικών κανόνων.¹⁷

Βέβαια και στο πεδίο της πειθαρχικής εξουσίας ελλοχεύουν κίνδυνοι που απειλούν την ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών.

¹⁶ Αργύριου Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2007, σελ.236

¹⁷ Δημήτρης Νικ. Μανιώτης, «Η συμβολή των συστημάτων διορισμού και ελέγχου των δικαστικών λειτουργών στην κατοχύρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας», Θρακικές Νομικές Μελέτες τομ.20, 1989, σελ.6

Καταρχάς, η έγερση της πειθαρχικής αγωγής μόνο από τον Υπουργό Δικαιοσύνης στην περίπτωση άσκησης πειθαρχικής εξουσίας σε δικαστικό λειτουργό με βαθμό αρεοπαγίτη ή αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου και πάνω, καθώς και στους αντίστοιχους με αυτούς βαθμούς (91§1 Σ) καθιστά φανερή την εξάρτηση που δημιουργείται μεταξύ δικαστικού λειτουργού και Κυβερνήσεως. Συνεπώς, οι δικαστικοί λειτουργοί που διάκεινται φιλικά προς αυτήν δεν θα ανησυχούν ιδιαίτερα για τις πειθαρχικές επιπτώσεις πιθανών παραπτωμάτων τους.

Έπειτα, πρόβλημα προκύπτει για τη δικαστική ανεξαρτησία στην περίπτωση αξιολόγησης της συμπεριφοράς του δικαστικού λειτουργού βάσει αορίστων εννοιών.

Για παράδειγμα, η αόριστη έννοια της «αναξιοπρεπούς συμπεριφοράς» (άρθρο 91§3 ζ' Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ.) μπορεί να οδηγήσει σε διαφωνία των μελών του πειθαρχικού οργάνου σχετικά με την εξειδίκευσή της, με αποτέλεσμα η τελική κρίση της συμπεριφοράς του δικαστικού λειτουργού να εξαρτάται όχι από ουσιαστικά κριτήρια, αλλά από αστάθμητους παράγοντες.¹⁸

Τελικά, είναι πιθανό να προκληθεί στον δικαστικό λειτουργό η αίσθηση ότι η κρίση του δε δεσμεύεται αποκλειστικά από το Σύνταγμα και τους νόμους (87§2 Σ) αλλά ότι επηρεάζεται καταλυτικά και από τις αξιολογήσεις των οργάνων που τον ελέγχουν πειθαρχικά. Από την προσαρμογή, εξάλλου, των αποφάσεών του στα κριτήρια των οργάνων ελέγχου του εξασφαλίζει τη σταθερότητα της επαγγελματικής του σταδιοδρομίας.

¹⁸ Δημήτρης Νικ. Μανιώτης, ο.π. σελ.84

5. Ανεξαρτησία έναντι άτυπων φορέων εξουσίας

5.1. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Η σημερινή κοινωνία χαρακτηρίζεται ως «Κοινωνία της Πληροφορίας»¹⁹ και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο σε αυτή.

Η συμβολή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην πληροφόρηση των πολιτών και στην πολιτική τους αψύπνιση είναι αδιαμφισβήτητη. Το δικαίωμα της πληροφόρησης κατοχυρώνεται άλλωστε και συνταγματικά στο άρθρο 14 Σ, όπως και η ελευθερία του τύπου.

Ως προς τον ευαίσθητο τομέα της δικαιοσύνης, όμως, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης οφείλουν να υιοθετούν μια πιο διακριτική και προσεκτική στάση, αποφεύγοντας ενέργειες που μπορεί να επηρεάσουν την κρίση των δικαστών.

Εντούτοις, στην πράξη είναι συχνό το φαινόμενο συστηματικών προσπαθειών άσκησης επιρροής στη δικαστική εξουσία, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις υποθέσεων κρίσιμου πολιτικού ή κοινωνικού ενδιαφέροντος.

Δεν είναι λίγες οι φορές που οι δημοσιογράφοι σπεύδουν να αποδώσουν στους κατηγορούμενους βαρείς χαρακτηρισμούς, παραβιάζοντας το τεκμήριο αθωότητας (άρθρο 6§2 ΕΣΔΑ) ή να προδικάσουν την έκβαση της δίκης, ενώ ακόμη η υπόθεση εκκρεμεί, υποκαθιστώντας αυθαίρετα την κρίση του δικαστηρίου.

Παρόμοιες πρακτικές όχι μόνο αντιβαίνουν στη δημοσιογραφική δεοντολογία, αλλά και πλήττουν βάναυσα την αμεροληψία των δικαστικών λειτουργών. Ιδιαίτερα επιρρεπείς σε τέτοιου είδους επηρεασμό εμφανίζονται οι λαϊκοί δικαστές (ένορκοι) οι οποίοι στερούνται νομικής παιδείας και έχουν κατά κανόνα μειωμένες αντιστάσεις. Για το λόγο αυτό παρουσιάζεται το φαινομενικά παράδοξο οι κατηγορούμενοι να προτιμούν να δικασθούν από τακτικούς δικαστές και όχι από λαϊκούς.

Ακόμη, στις περιπτώσεις ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης δημιουργούνται προϋποθέσεις άλωσης της δικαστικής ευθυκρισίας, καθώς ο δικαστής αισθάνεται ότι παρακολουθείται από έναν άγνωστο και αόριστο αριθμό προσώπων έτοιμων να τον κρίνουν ανά πάσα στιγμή για την απόφασή του.

Για το λόγο αυτό το άρθρο 10§2 της ΕΣΔΑ προβλέπει τη δυνατότητα λήψης ορισμένων μέτρων -στα πλαίσια μιας δημοκρατικής έννομης τάξης- ώστε το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης και μετάδοσης

¹⁹ Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα Ειδικό Μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Τομ. ΙΙΙ Ημ. Β', 2005 σελ.235

πληροφοριών να μην απειλεί το κύρος και την αμεροληψία της δικαστικής εξουσίας.

Βέβαια, τα όρια μέχρι τα οποία επιτρέπεται η ελεύθερη έκφραση και πληροφόρηση και το σημείο υπέρβασής τους είναι αρκετές φορές δυσδιάκριτα, όπως φανερώνει το ακόλουθο παράδειγμα.

Κατά τη δεκαετία του 1960, φαρμακευτική εταιρία έθεσε σε κυκλοφορία ηρεμιστικά φάρμακα που περιείχαν θαλιδομίδη. Αποτέλεσμα της χρήσης των ηρεμιστικών αυτών από έγκυες γυναίκες ήταν η γέννηση παιδιών με βαριές αναπηρίες και η ακόλουθη προσφυγή στα δικαστήρια. Κάποιες από τις επί μέρους υποθέσεις διευθετήθηκαν μέσω συμβιβασμού μεταξύ γονέων και φαρμακευτικής εταιρίας, οι περισσότερες όμως εξακολούθησαν να εκκρεμούν στα δικαστήρια.

Οι «Κυριακάτικοι Τάιμς» δημοσίευσαν σχετικό άρθρο, στο οποίο διατυπώνονταν αρνητικές κρίσεις σχετικά με το συμβιβασμό και προτάσεις προς τη φαρμακευτική εταιρία να αποζημιώσει πληρέστερα τους γονείς. Επιπλέον ανακοινωνόταν η δημοσίευση έρευνας σχετικής με την όλη υπόθεση.

Η φαρμακευτική εταιρία προσέφυγε στο δικαστήριο, το οποίο έκρινε ότι το συγκεκριμένο άρθρο δημιούργησε τον κίνδυνο η κοινή γνώμη αλλά και οι δικαστές να σχηματίσουν αρνητική εντύπωση για την προσφεύγουσα, με αποτέλεσμα να απαγορευθεί η δημοσίευση της εξαγγελθείσης έρευνας.

Εντούτοις, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο είχε αντίθετη άποψη. Κατά το σκεπτικό του, η υπόθεση δεν ήταν ενεργή όταν εκδόθηκε το εν λόγω άρθρο, αλλά αντίθετα είχε περιπέσει σε αδράνεια, γεγονός που επιτρέπει τη διατύπωση κρίσεων και σχολίων εκ μέρους του Τύπου²⁰.

²⁰ Ευ. Κρουσταλλάκη «Η δικαστική εξουσία, η ανεξαρτησία της και η κοινή γνώμη», «Ελληνική Δικαιοσύνη» 1986, σελ.40

5.2. Η κοινή γνώμη και λοιπές κοινωνικές δυνάμεις

Κατά τη διατύπωση του άρθρου 26§3 Σ οι αποφάσεις της δικαστικής εξουσίας εκτελούνται στο όνομα του Ελληνικού Λαού και σύμφωνα με το άρθρο 1§3 Σ όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το Λαό.

Συνεπώς, η δικαστική εξουσία δεν είναι αποκομμένη από το Λαό, αλλά αντίθετα αντλεί από αυτόν τη νομιμοποίησή της και επομένως υπόκειται στην κριτική του²¹.

Ιδιαίτερα στο πεδίο της ποινικής δικαιοσύνης το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης είναι ακόμη πιο έντονο, με αποτέλεσμα να διατυπώνεται σωρεία ευμενών και δυσμενών σχολίων σχετικά με το έργο του ποινικού δικαστή.

Σε μια ευνομούμενη και δημοκρατική κοινωνία το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης είναι δεδομένο (άρθρο 14§1 Σ) όμως ενδέχεται να υποστεί περιορισμούς μέσα στα πλαίσια της αρχής της αναλογικότητας (25§1 εδ.γ' Σ) προκειμένου να παραμείνει στο απυρόβλητο η δικαστική κρίση (10§2 ΕΣΔΑ).

Ο δικαστικός λειτουργός δεν μπορεί να βασίζει την κρίση του στη γνώμη των πολλών, η οποία εκφέρεται εν θερμώ και χωρίς τα εχέγγυα της νηφαλιότητας και του αμέτοχου. Μόνο στη δική του καθαρή σκέψη και ακέραια προσωπικότητα μπορεί να έχει εμπιστοσύνη.

Η στάση αυτή του δικαστικού λειτουργού ισχύει και έναντι άλλων κοινωνικών μορφωμάτων που ασκούν πίεση ανάλογη με αυτή της κοινής γνώμης, όπως η εκκλησία, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις και άλλες ομάδες οργανωμένων συμφερόντων.

²¹ Ευ. Κρουσταλλάκη, ο.π. σελ.39

6. Βασικά συμπεράσματα

Η δικαστική ανεξαρτησία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «αχίλλειος πτέρνα» της δικαστικής εξουσίας, καθώς οι παράγοντες που επιχειρούν να την πλήξουν φαίνονται ανεξάντλητοι, όσο επαρκής και αν είναι η κατοχύρωσή της στο δίκαιο.

Πρακτικά, όσο ποιοτικά και ποσοτικά λιγότερες είναι οι παρεμβάσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης στο δικαστικό έργο, τόσο πιο ενισχυμένη παρουσιάζεται η δικαστική ανεξαρτησία.

De lege ferenda θα μπορούσαν να επισημανθούν ορισμένα σημεία στο σύστημα λειτουργίας της δικαιοσύνης, των οποίων η βελτίωση θα ενδυνάμωνε τη δικαστική ανεξαρτησία.

- Οι προαγωγές του άρθρου 90§5 Σ να αποφασίζονται από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο χωρίς τη μεσολάβηση πρότασης του Υπουργικού Συμβουλίου.
- Το έργο του προϊσταμένου των δικαστηρίων να ανατεθεί στον αρχαιότερο Πρόεδρο του εκάστοτε δικαστηρίου, επικουρούμενου από εκλεγμένους δικαστές του δικαστηρίου αυτού.
- Θέματα συμμετοχής των δικαστικών λειτουργών στις δραστηριότητες του άρθρου 89§2 Σ και 41§2 Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ.(συμμετοχή σε συμβούλια ή επιτροπές με πειθαρχικές, ελεγκτικές ή δικαιοδοτικές αρμοδιότητες καθώς και σε νομοπαρασκευαστικές επιτροπές) και θέματα χορήγησης εκπαιδευτικών αδειών (46§2,3,6 Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ.) να αποδεσμευθούν από την αρμοδιότητα του Υπουργού Δικαιοσύνης.
- Η πρωτοβουλία έγερσης της πειθαρχικής αγωγής να μην ανήκει στον Υπουργό Δικαιοσύνης (91§1,3 Σ).
- Να απαλειφθούν οι ασάφειες που εμφολοχωρούν στα ζητήματα διάγνωσης πειθαρχικής ευθύνης των δικαστικών λειτουργών (π.χ. 91§3 περ.ζ' Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ.).

7. Περίληψη

Η δικαστική ανεξαρτησία, συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή, αποτελεί θεμελιώδη εγγύηση της αμερόληπτης και αντικειμενικής δικαστικής κρίσης.

Το δύσκολο έργο του δικαστή μπορεί να παρεμποδιστεί από πληθώρα παρεμβάσεων, τόσο εξωτερικών, όσο και εσωτερικών.

Τόσο η νομοθετική όσο και η εκτελεστική εξουσία ανήκουν στον κύκλο των εξωτερικών δυνάμεων που απειλούν τη λειτουργική ανεξαρτησία της δικαιοσύνης.

Επιπλέον, κίνδυνοι για τη δικαστική ανεξαρτησία ελλοχεύουν και μέσα στο ίδιο το δικαστικό οικοδόμημα, με αποτέλεσμα η περιφρούρηση της λεγόμενης ενδοδικαστικής ανεξαρτησίας να καθίσταται αναγκαία.

Μία ακόμη πηγή επηρεασμού της δικαστικής κρίσης στο επίπεδο της προσωπικής ανεξαρτησίας αποτελεί η υπηρεσιακή ένταξη και εξέλιξη του δικαστικού λειτουργού, ενώ προσκόμματα στην ανεπηρέαστη κρίση του τίθενται και από τα ΜΜΕ, την κοινή γνώμη και άλλους φορείς.

Summary

The judicial independence, a constitutionally guaranteed principle, constitutes fundamental guarantee of the impartial and objective judicial judgement.

A great deal of external or internal interventions may impede the judge's difficult task.

The legislative and executive powers belong in the circle of external forces that threaten the functional independence of justice.

Moreover, dangers related to the judicial independence also lurk into the judicial construction herself; therefore the protection of the inner judicial independence becomes necessary.

The judge's official integration and progress constitutes another source of influence concerning his judgement, while obstacles are also placed by the mass media, the public opinion and other entities.

8. Νομολογία

Σ.τ.Ε.

306/2001

[Φορολογική μεταχείριση δικαστών]

Πρόεδρος:

Φ.

Στεργιόπουλος,

Αντιπρόεδρος

Εισηγητής: Γ. Ανεμογιάννης, Σύμβουλος

[ΤΕΥΧΟΣ 1/2002]

Ανεξαρτησία δικαστικής λειτουργίας (άρθρα 26, 87 παρ. 1 και 88 παρ. 2 Συντ.). Οι αποδοχές των δικαστών δεν μπορεί, λόγω της ισοτιμίας της δικαστικής με τις άλλες δυο λειτουργίες, να είναι κατώτερες από τις αποδοχές των αντίστοιχων οργάνων των άλλων λειτουργιών. Η χορήγηση στα τελευταία αυτά όργανα αποδοχών μεγαλύτερων από τις χορηγούμενες στους δικαστές παραβιάζει ευθέως το Σύνταγμα. Στις αποδοχές περιλαμβάνεται και η φορολογική μεταχείριση των ανωτέρω οργάνων. Οι διατάξεις του άρθρου 5 του Ζ'/1975 Ψηφίσματος, όπως αντικαταστάθηκαν με την παρ. 1 του άρθρου 10 του ν. 2459/1997, οι οποίες αφορούν τη φορολόγηση των βουλευτών και των συνταξιούχων βουλευτών, εφαρμόζονται και στους δικαστικούς λειτουργούς (εν ενεργεία ή συνταξιούχους). Δεκτή εν μέρει η αίτηση αναιρέσεως.

2. Επειδή, με την 12998/1998 απόφαση του Τριμελούς Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών έγινε εν μέρει δεκτή προσφυγή του αναιρεσιβλήτου, συνταξιούχου δικαστικού λειτουργού, και ακυρώθηκε η 10527/1998 πράξη του Προϊσταμένου της Δ.Ο.Υ. Δ' Αθηνών, με την οποία είχε απορριφθεί η από 3.4.1998 επιφύλαξη που είχε διατυπώσει ο αναιρεσίβλητος στη δήλωση φορολογίας εισοδήματος οικονομικού έτους 1998. Περαιτέρω, το δικαστήριο έκαμε δεκτή την πιο πάνω επιφύλαξη και αποφάνθηκε ότι το εισόδημα μισθωτών υπηρεσιών από συντάξεις που έλαβε ο αναιρεσίβλητος από το Δημόσιο Ταμείο (ύψους 4.395.576 δραχμών) φορολογείται αυτοτελώς έναντι οποιουδήποτε άλλου εισοδήματος αυτού κατά το ένδικο οικονομικό έτος. Με την κρινόμενη αίτηση το Δημόσιο ζητεί να αναιρεθεί η πιο πάνω, ανέκκλητη λόγω ποσού, απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών.

3. Επειδή, η υπόθεση έχει εισαχθεί για συζήτηση στο Ταμείο με επταμελή σύνθεση, με πράξη του Προέδρου του, λόγω σπουδαιότητας.

4. Επειδή, νομίμως συζητείται η κρινόμενη αίτηση μολονότι δεν παρίσταται ο αναιρεσίβλητος, αφού όπως προκύπτει από την υπ' αριθ. 1990Β της 17.5.2000 έκθεση επίδοσης του δικαστικού επιμελητή του Πρωτοδικείου Πειραιά Σωτ. Κ. Ρέππα που βρίσκεται στο φάκελο, αντίγραφο της αίτησης και της πράξης του Προέδρου του Τμήματος για ορισμό εισηγητή και δικασίμου κοινοποιήθηκαν νομίμως και εμπροθέσμως στον αναιρεσίβλητο. Συνεπώς, η κρινόμενη αίτηση, η οποία έχει ασκηθεί εμπροθέσμως και εν γένει παραδεκτώς και κατά τα λοιπά, είναι τύποις δεκτή.

5. Επειδή, όπως έχει κριθεί με την 3670/1994 απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, το Σύνταγμα (άρθρα 26, 87 παρ. 1 και 88 παρ. 2), προς εξασφάλιση της ανεξαρτησίας της δικαστικής λειτουργίας, αναγνωρίζει λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία στους δικαστές που συγκροτούν τα δικαστήρια και ταυτίζει την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, και μέσω αυτής την ισοτιμία της με τις άλλες δύο λειτουργίες (νομοθετική και εκτελεστική), με την ανεξαρτησία των δικαστών. Εγγύηση προς εξασφάλιση της ανεξαρτησίας αυτής το

Σύνταγμα θεωρεί και την ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείριση των δικαστών, την οποία καθιερώνει ευθέως, επιτάσσοντας τη χορήγηση σ' αυτούς αποδοχών ανάλογων προς το λειτούργημά τους, δηλαδή προς την άσκηση της δικαστικής λειτουργίας, και, συνεπώς, λόγω της ισοτιμίας της λειτουργίας αυτής προς τις λοιπές δύο, αποδοχών όχι κατώτερων των αποδοχών των αντίστοιχων οργάνων των άλλων λειτουργιών. Επομένως, χορήγηση στα τελευταία αυτά όργανα αποδοχών μεγαλύτερων από τις χορηγούμενες στους δικαστές παραβιάζει ευθέως τις ανωτέρω διατάξεις του Συντάγματος. Η παραβίαση αυτή έχει ως συνέπεια την, κατ' ευθείαν εφαρμογή των διατάξεων της παρ. 2 του άρθρου 88 του Συντάγματος, σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 26 και 87 παρ. 1 αυτού, αναβάθμιση των αποδοχών των δικαστών, με τη χορήγηση και σ' αυτούς, με τον ίδιο τρόπο, των ίδιων συνολικών καθαρών αποδοχών που χορηγούνται στα όργανα των άλλων λειτουργιών. Ως αποδοχές νοούνται οι χορηγούμενες με οποιοδήποτε τρόπο, στον οποίο περιλαμβάνεται και η θέσπιση ιδιαίτερης φορολογικής μεταχείρισής τους. Εν όψει αυτών καθώς και της εξίσωσης, με την από 22.12.1964 απόφαση της Βουλής - που διατηρήθηκε σε ισχύ με την παρ. 1 του άρθρου 1 του Ζ/1975 Ψηφίσματος της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής, ΦΕΚ 23 Α', το οποίο, κατά την παρ. 2 του άρθρου 111 του Συντάγματος, εξακολουθεί να ισχύει εωσότου τροποποιηθεί ή καταργηθεί με νόμο - της βουλευτικής αποζημίωσης με τις αποδοχές των ανώτατων δικαστικών λειτουργιών, η διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 5 του Ζ/1975 Ψηφίσματος, με την οποία αυξήθηκε το καθαρό ποσό της βουλευτικής αποζημίωσης με την απαλλαγή από το φόρο του μισού ποσού της, που θεωρήθηκε ότι καλύπτει δαπάνες παράστασης, κίνησης και επικοινωνίας των βουλευτών, καλυπτόμενες όμως με τις προβλεπόμενες στα άρθρα 2 και 3 του ίδιου Ψηφίσματος απαλλαγές και ατέλειες, είναι εφαρμοστέα και επί των αποδοχών των δικαστών προς διαφύλαξη των συνταγματικών αρχών της διάκρισης των λειτουργιών, της ισοτιμίας και της ανεξαρτησίας της δικαστικής λειτουργίας. Η εφαρμογή δε αυτή των αυξημένης τυπικής ισχύος διατάξεων του ανωτέρω Ψηφίσματος και στις αποδοχές των δικαστικών λειτουργιών, η οποία δεν αποκλείεται από τις διατάξεις αυτές, δεν συνιστά άσκηση νομοθετικού έργου, κατά παράβαση του άρθρου 80 του Συντάγματος, διότι αποτελεί εφαρμογή κανόνων δικαίου, δηλαδή των ως άνω διατάξεων Ζ/1975 Ψηφίσματος και του Συντάγματος, και όχι ανεπίτρεπτη θέσπιση νέων. Περαιτέρω, όπως ήδη έχει κριθεί (ΣτΕ 2199/1997 επταμ. κ.α.), ο ίδιος δικαιολογητικός λόγος, που επιβάλλει την εφαρμογή των αναφερόμενων στην φορολογική μεταχείριση της αποζημίωσης των βουλευτικών διατάξεων του Ζ/1975 Ψηφίσματος της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής και στις αποδοχές των εν ενεργεία δικαστικών λειτουργιών, συντρέχει για την εφαρμογή των ίδιων διατάξεων και στις συντάξεις των δικαστών που έχουν αποχωρήσει από την υπηρεσία. Τούτο δε διότι αποτελεί ουσιώδη, αναγκαία και αυτονόητη εγγύηση για την εξασφάλιση της προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας του εν ενεργεία δικαστικού λειτουργού να γνωρίζει, κατά το χρόνο που είναι εν ενεργεία και ασκεί τα δικαστικά καθήκοντά του, ότι, και μετά την έξοδό του από την υπηρεσία (που είναι ενδεχόμενο να πραγματοποιηθεί και για την διαφύλαξη της προσωπικής και λειτουργικής δικαστικής του ανεξαρτησίας), θα εξακολουθήσει να έχει ως προς τις αποδοχές του την ίδια και πάντως όχι δυσμενέστερη μεταχείριση από τους εν ενεργεία συναδέλφους του. Ακολούθως, με την παρ. 1 του άρθρου 10 του ν. 2459/1997 (17 Α') αντικαταστάθηκε το άρθρο 5 του Ζ/1975 Ψηφίσματος της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής ως εξής: «1. Το ποσό που απομένει μετά την αφαίρεση από τη βουλευτική αποζημίωση, συμπεριλαμβανομένου και του επιδόματος οικογενειακών βαρών του άρθρου 11 του ν. 1505/1984, των ποσών των κρατήσεων που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του άρθρου 1, όπως διαμορφώνεται κάθε φορά με νόμους, καθώς και της κράτησης για ασφαλιστικές εισφορές για τον κλάδο σύνταξης, που βαρύνουν αυτό το εισόδημα, θεωρείται ως εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες και φορολογείται αυτοτελώς με βάση τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 9 του ν. 2238/1994, εξαντλουμένης της φορολογικής υποχρέωσης για το εισόδημα αυτό. Αν ο βουλευτής, εκτός από τη βουλευτική αποζημίωση αποκτά και άλλα εισοδήματα, τότε οι εκπτώσεις που προβλέπονται από το άρθρο 8 του ν. 2238/1994 ενεργούνται κατ' επιλογή του δικαιούχου, μετά από σχετική δήλωσή του, που συνυποβάλλει στην αρμόδια δημόσια οικονομική υπηρεσία με την ετήσια δήλωσή του φορολογίας εισοδήματος, είτε κατά την εκκαθάριση του φόρου εισοδήματος, ο οποίος αναλογεί στο ποσό της βουλευτικής αποζημίωσης που φορολογείται αυτοτελώς, είτε

από τα άλλα εισοδήματά του που φορολογούνται με τις γενικές διατάξεις του ν. 2238/1994. Επίσης, αν ο βουλευτής αποκτά και άλλα εισοδήματα, τότε στο φόρο που αναλογεί με βάση τις γενικές διατάξεις του ν. 2238/1994 σε αυτά τα εισοδήματά του, προστίθεται ο φόρος, ο οποίος προκύπτει με την εφαρμογή αναλογικού συντελεστή πέντε τοις εκατό (5%) στο τμήμα του φορολογούμενου εισοδήματος μέχρι του ποσού του εισοδήματος του πρώτου κλιμακίου αυτής της κλίμακας. Για τον υπολογισμό του ποσού των οικογενειακών δαπανών της περίπτωσης θ' της παραγράφου 1 του άρθρου 8 του ν. 2238/1994 που αναλογεί στον κάθε σύζυγο, ως φορολογούμενο εισόδημα του βουλευτή θεωρείται το άθροισμα του εισοδήματος από τη βουλευτική αποζημίωση που φορολογείται αυτοτελώς και το σύνολο των τυχόν άλλων εισοδημάτων του που φορολογούνται με τις γενικές διατάξεις. Σε κάθε περίπτωση οι μειώσεις του φόρου που προβλέπονται από τις διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 9 του ν. 2238/1994 ενεργούνται από το συνολικό φόρο της βουλευτικής αποζημίωσης και των άλλων εισοδημάτων του. 2. Το ποσό του φόρου εισοδήματος, που παρακρατείται από το τμήμα της βουλευτικής αποζημίωσης που υπόκειται σε αυτοτελή φορολογία, υπολογίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν κάθε φορά για τον προσδιορισμό του φόρου που παρακρατείται από το εισόδημα μισθωτών υπηρεσιών. Η παρακράτηση του φόρου ενεργείται κατά την καταβολή της βουλευτικής αποζημίωσης στους δικαιούχους. 3. Οι διατάξεις των παραγράφων 2, 3 και 5 του άρθρου 83 του ν. 2238/1994 εφαρμόζονται ανάλογα. 4. Στην περίπτωση που, από δύο ή περισσότερες αιτίες καταβάλλονται στον ίδιο δικαιούχο, μέσα στο οικείο έτος, χρηματικά ποσά που φορολογούνται με τις διατάξεις αυτού του άρθρου, οι διατάξεις της παραγράφου 1 εφαρμόζονται στο άθροισμα αυτών των χρηματικών ποσών. 5. Με αποφάσεις του Υπουργού Οικονομικών, οι οποίες δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, καθορίζεται κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια για την εφαρμογή αυτών των διατάξεων». Επίσης, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 32 του ν. 1489/1984 (Α' 170), όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 4 του άρθρου 10 του ίδιου νόμου 2459/1997 «Οι διατάξεις του άρθρου 5 του Ζ' Ψηφίσματος του έτους 1975... εφαρμόζονται και στις συντάξεις (των βουλευτών) της παραγράφου 1 του άρθρου 2 του ν.δ/τος 99/1974 (ΦΕΚ 295 Α')». Συνεπώς, από 1.1.1997, οπότε άρχισαν, σύμφωνα με το άρθρο 40 περ. β' του ίδιου νόμου, να εφαρμόζονται οι πιο πάνω διατάξεις, καταργήθηκε η φορολογική απαλλαγή του μισού ποσού της βουλευτικής αποζημίωσης και προβλέφθηκε η αυτοτελής φορολόγησή της σε σχέση με άλλα εισοδήματα που αποκτά ο βουλευτής, η κατάργηση δε αυτή συνεπάγεται και την κατάργηση της φορολογικής απαλλαγής του μισού ποσού των αποδοχών των δικαστικών λειτουργών που προέρχονται από την άσκηση του δικαστικού λειτουργήματός τους και αποκτώνται από 1.1.1997 (ΣτΕ 3150/1999 επταμ.).

6. Επειδή, στις διατάξεις του άρθρου 5 του Ζ'/1975 Ψηφίσματος, όπως αντικαταστάθηκαν με την παρ. 1 του άρθρου 10 του ν. 2459/1997, ορίζεται (παρ. 1) ποιο εισόδημα του βουλευτή θεωρείται ως εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες (η βουλευτική αποζημίωση μετά την αφαίρεση των αναφερόμενων στη διάταξη αυτή κρατήσεων), περαιτέρω δε προβλέπεται ότι το εισόδημα αυτό φορολογείται αυτοτελώς. Αν ο βουλευτής μέσα στο ίδιο οικονομικό έτος αποκτά εισοδήματα από διάφορες αιτίες, καθένα δε από τα εισοδήματα αυτά φορολογείται με βάση τις (ειδικές) διατάξεις της παρ. 1 του πιο πάνω άρθρου, προβλέπεται (στην παρ. 4 του ίδιου άρθρου) ότι τα εισοδήματα αυτά αθροίζονται και φορολογούνται ως σύνολο, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 1 δηλαδή αυτοτελώς σε σχέση με άλλα εισοδήματα που αποκτά ο βουλευτής και τα οποία φορολογούνται κατά κανόνα με βάση τις γενικές διατάξεις του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2238/1994). Οι διατάξεις αυτές, οι οποίες έχουν εφαρμογή και στις συντάξεις των συνταξιούχων βουλευτών (με βάση την παρ. 1 του άρθρου 32 του ν. 1489/1984, όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 4 του άρθρου 10 του ν. 2459/1997), εφαρμόζονται και στους δικαστικούς λειτουργούς (εν ενεργεία ή συνταξιούχους). Από τα πιο πάνω παρέπεται ότι, αν ο συνταξιούχος δικαστικός λειτουργός αποκτά εισοδήματα από συντάξεις διάφορων ταμείων, τις οποίες λαμβάνει με την ιδιότητά του ως (συνταξιούχου) δικαστικού λειτουργού, τα εισοδήματα αυτά αθροίζονται μαζί με το ποσό της σύνταξης που λαμβάνει από το Δημόσιο ως (συνταξιούχος) δικαστικός λειτουργός και το σύνολο των εισοδημάτων αυτών, εισοδημάτων που προέρχονται από την ίδια αιτία (τη δικαστική υπηρεσία του δικαιούχου), φορολογείται αυτοτελώς, με βάση τις

διατάξεις που αναφέρεται πιο πάνω. Περαιτέρω, από τις ίδιες διατάξεις προκύπτει ότι τα εισοδήματα που αποκτά ο συνταξιούχος δικαστικός λειτουργός από άλλες αιτίες, οι οποίες δεν έχουν σχέση με την ιδιότητά του ως (συνταξιούχου) δικαστικού λειτουργού (όπως από ακίνητα, κινητές αξίες κ.λπ.), δεν αθροίζονται με τα αναφερόμενα πιο πάνω εισοδήματά του και φορολογούνται με βάση τις γενικές διατάξεις του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος.

7. Επειδή, στην προκείμενη περίπτωση, το διοικητικό πρωτοδικείο δέχθηκε τα εξής: «Ο προσφεύγων (ήδη αναιρεσίβλητος), συνταξιούχος δικαστικός λειτουργός, στις 3.4.1998 υπέβαλε στη Δ.Ο.Υ. Δ' Αθηνών, από κοινού με τη σύζυγό του, δήλωση φορολογίας εισοδήματος οικονομικού έτους 1998. Στη δήλωση αυτή περιέλαβε ως ατομικό εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες ποσό 6.395.880 δραχμών, που συνίσταται σε συντάξεις τις οποίες έλαβε κατά τη χρήση 1997. Μαζί με τη δήλωση αυτή ο προσφεύγων υπέβαλε την από 3.4.1998 επιφύλαξη ότι το εισόδημά του από συντάξεις, ποσού 4.395.570 δραχμών, που έλαβε από το Δημόσιο Ταμείο, πρέπει να φορολογηθεί αυτοτελώς, δηλαδή χωριστά από τα εισοδήματά του από συντάξεις του Ταμείου Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Δικαιοσύνης, καθώς και από ακίνητα, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 5 του Ζ' Ψηφίσματος, όπως αντικαταστάθηκαν, οι οποίες, όπως αναφερόταν στην επιφύλαξη, έχουν εφαρμογή τους μισθούς και τις συντάξεις των δικαστικών λειτουργών. Η επιφύλαξη αυτή απορρίφθηκε με την 10527/1998 πράξη του Προϊσταμένου της Δ.Ο.Υ. Δ' Αθηνών». Το διοικητικό πρωτοδικείο δέχθηκε ότι οι διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 1 του Ζ' Ψηφίσματος έχουν εφαρμογή στην προκείμενη περίπτωση και ότι, συνεπώς, τα εισοδήματα από μισθωτές υπηρεσίες, που αποκτά ο (συνταξιούχος) δικαστικός λειτουργός και προέρχονται από συντάξεις του Δημοσίου, φορολογούνται αυτοτελώς σε σχέση με τα υπόλοιπα εισοδήματά του. Με τις σκέψεις δε αυτές το δικαστήριο έκρινε ότι οι συντάξεις που ο αναιρεσίβλητος έλαβε από το Δημόσιο Ταμείο, δηλαδή εισόδημα ύψους 4.395.576 δραχμών, πρέπει να φορολογηθεί αυτοτελώς με βάση τις διατάξεις του άρθρου 5 του Ζ'/1975 Ψηφίσματος. Η κρίση αυτή είναι νόμιμη κατά το μέρος που το διοικητικό πρωτοδικείο δεν άθροισε το εισόδημα το οποίο απέκτησε ο αναιρεσίβλητος από ακίνητα με τα εισοδήματα που απέκτησε από συντάξεις. Περαιτέρω, το δικαστήριο κατ' ορθή ερμηνεία και εφαρμογή των προαναφερόμενων διατάξεων έκρινε ότι τα εισοδήματα που αποκτά ο συνταξιούχος δικαστικός λειτουργός από συντάξεις, τις οποίες λαμβάνει λόγω της ιδιότητάς του ως (συνταξιούχου) δικαστικού λειτουργού, αθροίζονται και φορολογούνται αυτοτελώς. Αβασίμως, λοιπόν, το Δημόσιο υποστηρίζει ότι οι πιο πάνω διατάξεις του Ζ' Ψηφίσματος και δη ως προς το αυτοτελές της φορολόγησης ορισμένων εισοδημάτων, δεν έχουν εφαρμογή στους συνταξιούχους δικαστικούς λειτουργούς. Η πιο πάνω όμως κρίση του διοικητικού πρωτοδικείου δεν είναι νόμιμη κατά το μέρος που το δικαστήριο δεν άθροισε το εισόδημα του αναιρεσιβλήτου από τη σύνταξη που έλαβε από το Δημόσιο και το εισόδημά του από τη σύνταξη που έλαβε από το Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Δικαιοσύνης. Τέτοια δυνατότητα θα υπήρχε μόνο αν ο αναιρεσίβλητος δεν λάμβανε τη σύνταξη από το πιο πάνω Ταμείο λόγω της ιδιότητάς του ως (συνταξιούχου) δικαστικού λειτουργού. Την προϋπόθεση όμως αυτή, με τη συνδρομή της οποίας δεν επιτρέπεται η άθροιση των εισοδημάτων από τις πιο πάνω συντάξεις, δεν έχει εξετάσει το διοικητικό πρωτοδικείο. Βασίμως λοιπόν το Δημόσιο προβάλλει ότι κατ' εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή των πιο πάνω διατάξεων κρίθηκε ότι φορολογείται αυτοτελώς μόνο το εισόδημα του αναιρεσιβλήτου από τη σύνταξη που του χορηγεί το Δημόσιο και όχι το σύνολο των εισοδημάτων από συντάξεις που λαμβάνει ο (συνταξιούχος) δικαστικός λειτουργός λόγω της ιδιότητάς του αυτής. Συνεπώς, πρέπει να γίνει ενμέρει δεκτή η κρινόμενη αίτηση και να αναιρεθεί ενμέρει η προσβαλλόμενη απόφαση. Η υπόθεση δε, που χρειάζεται διευκρίνιση κατά το πραγματικό, πρέπει να παραπεμφθεί κατά το ίδιο μέρος στο ίδιο δικαστήριο για νέα κρίση.

8. Επειδή, το Δικαστήριο, εκτιμώντας τις περιστάσεις, κρίνει ότι ο αναιρεσίβλητος πρέπει να απαλλαγεί από τη δικαστική δαπάνη του Δημοσίου.

Απόφαση 1/2005 ΕΙΔ. ΔΙΚ. ΑΡΘ.88Σ (Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 88Σ)

Αρμοδιότητα του Ειδικού Δικαστηρίου του άρθρου 88Σ για την εκδίκαση διαφορών σχετικών με τις αποδοχές των δικαστικών λειτουργών.

Αντισυνταγματική, κατ'άρθρο 88§2Σ, η ευνοϊκότερη μισθολογική αντιμετώπιση των λειτουργών του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (ΝΣΚ) έναντι των οργάνων της δικαστικής λειτουργίας ενόψει και του άρθρου 100Α Σ.

Απόφαση 13/2006 ΕΙΔ. ΔΙΚ. ΑΡΘ. 88Σ

Ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείριση των δικαστών.

Υποχρέωση της Πολιτείας προς καταβολή σε αυτούς, κατ'επιταγή του 88§2Σ, αποδοχών όχι κατώτερων από τις αποδοχές οργάνων των δύο άλλων κρατικών λειτουργιών (νομοθετικής και εκτελεστικής).

Κρίθηκε ότι ο πρόεδρος της Ε.Ε.Τ.Τ., ο οποίος είναι ανώτατος δημόσιος λειτουργός που προΐσταται Αρχής ενταγμένης στο πλαίσιο της εκτελεστικής λειτουργίας, ελάμβανε, υπό μορφή αποζημιώσεως, κατά πολύ ανώτερες αποδοχές έναντι των προέδρων των τριών ανωτάτων δικαστηρίων της χώρας.

Συνέπεια η ευθύνη του Δημοσίου προς αποζημίωση κατ'εφαρμογή του άρθρου 105 ΕισΝΑΚ λόγω της -κατά παράβαση του άρθρου 88§2Σ- νομοθέτησης των αποδοχών των ανωτέρω και λόγω της παραλείψεως των οργάνων της νομοθετικής λειτουργίας να θεσπίσουν ρύθμιση με την οποία οι αποδοχές των προέδρων των τριών ανωτάτων δικαστηρίων θα ανέρχονταν τουλάχιστον στο αυτό ύψος με τις αποδοχές του προέδρου της Ε.Ε.Τ.Τ.

9. Βιβλιογραφία

1. Γεωργόπουλος Κωνσταντίνος, Συνταγματικό Δίκαιο, 12^η έκδοση, 2001
2. Γιαννόπουλος Ευ., «Οι εγγυήσεις της δικαστικής ανεξαρτησίας», «Νομικό Βήμα» («NoB») 1979
3. Δέδες Σωτήριος, «Κίνδυνοι που απειλούν την προσωπική ανεξαρτησία του Δικαστικού λειτουργού», «Προβλήματα Ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης» τεύχος 1/1988, Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος
4. Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα Ειδικό Μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τομ.ΙΙ ημ.Β', Αθήνα 2005
5. Του ιδίου, Συνταγματικά Δικαιώματα Ειδικό Μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, τομ.ΙΙ τευχ.ΙV επ., Αθήνα 2008
6. Καρράς Αργύριος, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, τρίτη έκδοση, Σάκκουλας 2007
7. Κεραμεύς Κ.Δ., «Δικαιοσύνη και Κοινωνία στο νεώτερο ελληνισμό», «Αρμενόπουλος» 1982
8. Του ιδίου, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο Ι, δεύτερη έκδοση, Σάκκουλας 1983
9. Κλαμαρής Νικόλαος, «Η ανεξαρτησία της δικαιοδοτικής λειτουργίας έναντι επεμβάσεων της εκτελεστικής και της νομοθετικής λειτουργίας», «Ελληνική Δικαιοσύνη» («ΕλλΔ/νη») 1986
10. Κρουσταλλάκης Ευ., «Η δικαστική εξουσία, η ανεξαρτησία της και η κοινή γνώμη», «Ελληνική Δικαιοσύνη» («ΕλλΔ/νη») 1986
11. Κωστόπουλος Δημήτριος, «Η δημοσιονομική εξάρτηση της δικαστικής από την εκτελεστική εξουσία», «Διοικητική Δίκη» («ΔΔ») 1992
12. Λυμπερόπουλος Λουκάς, «Η ψήφος του Δικαστή ως αντικείμενο πειθαρχικής διώξεως», «Νομικό Βήμα» («NoB») 1986Α

- 13.Μανιώτης Δημήτρης, «Η συμβολή των συστημάτων διορισμού και ελέγχου των δικαστικών λειτουργών στην κατοχύρωση της δικαστικής ανεξαρτησίας», Θρακικές Νομικές Μελέτες τομ.20, 1989
- 14.Μανωλεδάκης Ιωάννης, «Σκέψεις για την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης», «Προβλήματα Ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης», τευχ. 1/1988, Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος
- 15.Μαυριάς Κώστας, Συνταγματικό Δίκαιο, τρίτη έκδοση, Σάκκουλας 2004
- 16.Μαυριάς Κώστας- Παντελής Αντώνης, Συνταγματικά Κείμενα, τόμος πρώτος, τέταρτη έκδοση, Σάκκουλας 2007
- 17.Μπακόπουλος Αγησίλαος, «Η ανεξαρτησία της δικαστικής λειτουργίας», «Το Σύνταγμα» («ΤοΣ») 1986
- 18.Ρίζος Σ., «Η εσωτερική ανεξαρτησία του Δικαστού», «Επιθεώρησης Δημοσίου Δικαίου» («ΕΔΔ») 1982
- 19.Τσάτσος Δημήτρης, Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος Β΄, Οργάνωση και Λειτουργία της Πολιτείας, έκδοση Β΄, 1993